

چکیده

سیاست جنایی مشارکتی بیانگر نقش و جایگاه مردم و نهادهای اجتماعی و غیر دولتی در فرآیند کیفری است. سیاست مذکور، به دو گونه کنشی (پیشگیرانه یا فعال) و واکنشی (پاسخگو یا منفعل) قابل تقسیم است. هدف اصلی سیاست جنایی مشارکتی کنشی یا اولیه، پیشگیری از ارتکاب جرم و یا کاهش آن از طریق فرهنگ سازی در رفتارهای اجتماعی است که به آن پیشگیری اجتماعی نیز گفته می شود و بیانگر نقش مردم در کاهش ارتکاب جرم است. هدف سیاست جنایی مشارکتی واکنشی یا ثانویه، دخالت دادن مردم و نهادهای غیردولتی در فرآیند کیفری، پس از وقوع جرم است. در این رویکرد دیگر نهادهای عدالت کیفری، تنها مرجع پاسخگویی و حل اختلاف نیست، بلکه از ظرفیت نهادهای مردمی و جامعه‌ی نیز در این زمینه استمداد می شود. با مشارکت مردم در فرآیند کیفری، شاهد احترام به اراده مردم خواهیم بود که نتیجه آن افزایش اعتماد عمومی به دستگاه عدالت کیفری و کاهش ارتکاب جرم است. در این میان، نظام عدالت کیفری ایران تحت تأثیر تحولات علوم جنایی، توسعه‌ی مفهوم حقوق بشر و با الهام از مبانی دینی و فقهی به مصادیق متعددی از سیاست جنایی مشارکتی در قانون آیین دادرسی کیفری اشاره نموده است. به عنوان نمونه، مقنن به دلیل کاهش مراجعات مردم به دستگاه قضائی و همچنین کاهش تورم پرونده های کیفری در دادگستری و نیز ظرفیت محدود نظام قضائی جهت پاسخگویی به درخواست های شهروندان در قانون آیین دادرسی کیفری جدید مصوب ۱۳۹۲ بر آن شد در راستای توسعه مشارکت جامعه مدنی با پیش بینی موادی از جمله ماده ۶۶ قانون یاد شده سیاستی جنائی مبتنی بر مشارکت مردمی را در پیش بگیرد. از سوی دیگر، دستیابی به موفقیت در زمینه‌ی مشارکت مردمی در قلمرو عدالت کیفری منوط به پیش شرط های از جمله تحولات ساختاری در نظام سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه و شناخت و درک صحیح از مبانی و آثاری است که در اتخاذ سیاست جنایی مشارکتی وجود دارد.

با توجه به این که زمان چندانی از تصویب و اجرایی شدن قانون آیین دادرسی کیفری نمی گذرد، پیش بینی می - شود که اجرای آن ها با محدودیت و چالش هایی همراه باشد. علاوه بر این، شناخت مصادیق سیاست جنایی مشارکتی در این میان با توجه به تأثیرپذیری قوانین جزایی کشور ما از فقه جزایی اسلامی و پیش بینی جلوه - های از سیاست جنایی مشارکتی در فقه بررسی این موارد نیز حائز اهمیت می باشد. از این رو در تحقیق حاضر که به روش توصیفی - تحلیلی نگاشته شده ضمن بررسی جلوه های سیاست جنایی مشارکتی در قانون جدید آیین دادرسی کیفری به بررسی این جلوه‌ها در فقه جزایی اسلام خواهیم پرداخت.

کلید واژگان: سیاست جنایی، سیاست جنایی مشارکتی، آیین دادرسی کیفری، فقه جزایی اسلام